

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*В.Є. Власюк,
доктор економічних наук*

*Л.І. Бик,
аспірантка*

Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті розглядаються підходи щодо формування та визначення соціально-економічних інтересів регіону. Окрема увага приділяється взаємодії інтересів регіону з розвитком економіки України. Зокрема, з'ясовано, що для ефективного розвитку національної економіки інтереси галузей народного господарства, регіонів та держави мають бути узгоджені між собою.

Ключові слова: *соціально-економічні інтереси регіону, регіон, регіональний розвиток, національна економіка*

В статье рассматриваются подходы к формированию и определению социально-экономических интересов региона. Отдельное внимание уделяется взаимодействию интересов региона с развитием экономики Украины. В частности, установлено, что для эффективного развития национальной экономики интересы отраслей народного хозяйства, регионов и государства должны быть согласованы между собой.

Ключевые слова: *социально-экономические интересы региона, регион, региональное развитие, национальная экономика*

Постановка проблеми. Гармонійний розвиток України як держави, що прагне побудувати конкурентоспроможну економіку, неможливий без ефективного та стабільного розвитку кожного її регіону.

Проблема взаємодії держави та її регіонів має велике значення для розробки основних напрямів регіонального розвитку. В сучасних умовах господарювання відбувається формування соціально-економічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, але все більше спостерігаються відмінності у рівнях розвитку регіонів України, які спричинені, з одного боку, несприятливими природно-кліматичними умовами, економіко-географічним положенням, а з іншого - недосконалістю існуючої регіональної політики. Це повинно бути враховувати

інтереси регіонів у контексті державних інтересів та створювати умови для ефективного використання наявних переваг регіонів як основи забезпечення та покращення їх соціально-економічного розвитку.

Підвищення конкурентоспроможності економіки України можливо при використанні нових стратегічних підходів, що передбачають комплексне використання соціально-економічного, ресурсного, науково-технічного потенціалу кожного з її регіонів і створення на цій основі сприятливих умов для розвитку національної економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Упродовж останніх років активно проводяться дослідження у сфері забезпечення соціально-економічного

розвитку регіонів. Науковцями розроблено ряд підходів щодо формування та реалізації соціально-економічних інтересів регіону. Внесок у розвиток даної проблематики внесли такі науковці, як Л. Антонюк, О. Барановський, Є. Бойко, П. Бубенко, З. Варналій, В. Василенко, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, Н. Мікула, В. Мунтіян, В. Сенчагова, А. Сухоруков, С. Глазева, О. Проценко, Е. Іванова, В. Павлова, А. Кукліна, І. Богданова, Б. Губіна, Е. Олейникова та ін. Проте існує потреба в постійному вдосконаленні теоретичних аспектів формування інтересів регіону. Проблеми взаємодії інтересів регіону і розвитку національної економіки України потребують подальших досліджень.

Формування цілей статті. Метою роботи є розгляд окремих підходів щодо формування, визначення соціально-економічних інтересів регіону та узагальнення їх взаємодії з розвитком національної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічні інтереси регіону є органічною складовою системи інтересів нашої країни. Сутність регіональних соціально-економічних інтересів розкривається в економічних відносинах, що складаються між суб'єктами господарської діяльності регіону та їх партнерами з приводу формування, умов та реалізації мети окремих операцій системи суспільного виробництва. Пошук і використання раціональних форм господарювання створює організаційно-економічну основу для більш повної реалізації регіональних економічних інтересів.

Історично склалося, що кожен регіон України має свої особливі та специфічні інтереси, які не можуть у всьому співпадати з інтересами держави. Вони ґрунтуються на географічному положенні регіону, наявністю сировинної бази, складом людських ресурсів, особливостями виробничо-господарського комплексу та рівнем розвитку продуктивних сил регіону в цілому.

Науковець А. Мазур виділяє основні соціально-економічні інтереси регіону, а саме:

1) відповідність рівня життя населення, його окремих прошарків та груп державним і світовим стандартам;

2) наявність регіональних економічних засобів регулювання економіки;

3) наявність можливостей для ефективного використання природно-ресурсного та людського потенціалу, забезпечення процесу інтелектуалізації праці у різних сферах господарювання;

4) функціонування економіки регіону з урахуванням історичних, культурних, природно-кліматичних, ресурсних та інших особливостей розвитку тієї чи іншої території;

5) функціонування інфраструктурно забезпечених внутрішніх та міжрегіональних зв'язків;

6) використання в повній мірі інтелектуального капіталу, який зосереджений в закладах освіти, медицини, культури, а також на галузевому рівні, в підприємницьких структурах та органах місцевого самоврядування [2, с. 45].

Соціально-економічні інтереси регіону відображають його потреби, є дієвим стимулятором регіонального відтворення, що нерозривно пов'язано з процесом регіонального розвитку. Таким чином, соціально-економічні інтереси регіону виступають як багатопланове явище та є невід'ємною складовою ринкової економіки. Вони спрямовані на задоволення насамперед потреб населення регіону, а також усієї держави.

Сутність інтересів регіону можна також розглядати через призму категорій, які характеризують регіональний розвиток. З одного боку (з погляду держави), регіональний розвиток – це зростання кількості і якості ресурсів та споживних благ, якими даний регіон забезпечує економіку країни, з іншого – це зростання обсягу виробництва і споживання матеріальних і нематеріальних благ, збільшення кількості населення та доходу на душу населення, покращення соціального розвитку, екологічної обстановки, зростання ролі економіки регіону в національній економіці України.

В умовах глобалізації розвиток та реалізація регіональних економічних інтересів можуть бути гармонійними і оптимально забезпеченими за умови дотримання таких принципів:

По-перше, регіональні економічні інтереси мають бути чітко субординовані. Це означає, що їм підпорядковуються інтереси суб'єктів підприємницької діяльності

регіону. В свою чергу, регіональні економічні інтереси підпорядковані загальнодержавним інтересам. Реалізація останніх є пріоритетом порівняно з інтересами окремих регіонів.

По-друге, при формуванні інтересів регіону першочерговим завданням має бути гармонізація інтересів держави та її регіонів. Регіональні соціально-економічні інтереси проявляються лише зіштовхуючись з різнобічними інтересами суб'єктів господарювання, що діють на мікро-, мезо-, макрорівнях. При цьому виникають суперечності, і їх розв'язання якраз і можливе на шляхах знаходження компромісів через прийняття взаємовигідних форм, методів, принципів здійснення зацікавленими партнерами господарських операцій.

Розглядаючи взаємодію інтересів регіонального і національного рівнів, варто також виділити сферу міжрегіональної взаємодії інтересів, яка суттєво впливає на розвиток як національної соціально-економічної системи, так і її регіональних підсистем [3, с. 304-305]. При цьому в якості найбільш важливих аспектів такої взаємодії можна виділити:

1) посилення (послаблення) зв'язків всередині груп регіональних господарських систем;

2) безпосередню боротьбу інтересів між регіонами як окремими суб'єктами;

3) взаємодію регіональних інтересів у межах протистояння інтересам національній соціально-економічній системі.

Враховуючи, що становлення та реалізація регіональних інтересів - досить складне та багаторівневе явище, слід звернути увагу на її особливості. Їх ігнорування при реалізації управління регіональним соціально-економічним розвитком призводить до переходу регіону в розряд депресивних.

Регіональним інтересам притаманний відтворювальний характер та стабілізаційна основа, які є природними з тієї причини, що діяльність регіону, на відміну від будь-якого іншого об'єкта господарювання, не обмежена у часі, регіон не може бути ліквідований через банкрутство. Тому регіональні інтереси містяться у стабільному відтворенні та примноженні соціального, природно-ресурсного, екологічного, демографічного, господарського потенціалів регіону. Коли цей процес порушується, то регіон переходить у розряд депресивних,

при цьому дається взнаки не тільки соціальна та екологічна криза, а й економічна та фінансова. А вже вихід з цього стану неможливо здійснити власними силами регіону, останній потребує державної підтримки [5, с. 272-273].

При формуванні та реалізації регіональної політики цілі регіонального розвитку мають відповідати інтересам регіонів. З цього приводу можна зробити поділ цілей. З одного боку - це ті, які можуть бути формалізовані загальнодержавними інститутами, для їх реалізації господарюючими суб'єктами та бюджетними організаціями, що діють на території регіону; а з іншого - власне цілі регіону.

Цілі, що ставляться перед регіонами, державою, суспільством, особистістю, повинні бути:

- об'єктивно обумовленими й обґрунтованими, виходячи із закономірних та об'єктивних тенденцій суспільного розвитку, відповідати об'єктивній логіці функціонування того чи іншого економічного процесу;

- соціально вмотивованими, тобто виходити з потреб, запитів, інтересів людей, відповідати їм та викликати тим самим розуміння й підтримку цілей сталого розвитку.

- повинні бути забезпеченими у ресурсному відношенні (у тому числі й матеріальному), ґрунтуватися на реальному припущенні та бути прив'язаними до конкретних умов життєдіяльності суспільства.

- системно організованими, включати у певній послідовності державні цілі та громадські зв'язки [1, с. 10].

Але в цілому регіональні інтереси є первинними по відношенню до цілей регіонального розвитку. До основних напрямів регіонального розвитку з урахуванням особливостей регіональних інтересів та регіональної політики можна віднести такі:

- підвищення якості життя людини як реального критерію дієвої регіональної політики;

- соціально-економічні завдання (розвиток сфери охорони здоров'я, житлово-комунальне обслуговування, торгівля);

- забезпечення зайнятості населення;
- забезпечення безпеки і прав громадян;
- раціональне використання територій і регулювання земельних відносин відповідно до чинного земельного законодавства;
- створення фінансової бази для розвитку регіону;
- розвиток інфраструктури.

Регіональні інтереси можна ранжирувати, тому що вони є важливою складовою при формуванні механізмів реалізації стратегічних складових політики регіонального розвитку.

Враховуючи світовий досвід, до основних видів інструментів регіонального розвитку можна віднести такі:

- фінансові (дотації, субсидії, банківські гарантії та ін.);
- законодавчі;
- інституційні;
- стратегічне планування.

Таким чином, доречною є формалізація взаємовідносин між центром та територіальною одиницею як взаємодія інтересів, які являють собою сформульовані потреби різних рівнів господарювання. При цьому «спускатися» з загальнодержавного рівня повинні лише ті цілі, які сформульовані через потреби, усвідомлення та реалізація яких належить до компетенції центральних органів влади. Як правило, на національному рівні формуються цілі щодо розвитку зовнішньо-економічних відносин, загальної

економічної безпеки країни, стратегічного спрямування розвитку національного виробництва тощо.

Важливим елементом реалізації регіональних інтересів є чітко поставлені цілі щодо регіонального розвитку, наявність програм соціально-економічного розвитку регіонів, а також достатність фінансових ресурсів, які без перешкод можуть активізуватися органами місцевої влади.

Висновки. Таким чином, основою стабільного функціонування національного господарства виступає побудова гармонійної системи реалізації національно-державних інтересів країни й економічних інтересів її регіонів. Стратегії соціально-економічного розвитку регіонів є найбільш сприятливою платформою узгодження економічних інтересів держави й регіонів, фактором зближення господарюючих суб'єктів.

У даному дослідженні були розглянуті підходи щодо формування інтересів регіону. Було виявлено, що соціально-економічні інтереси регіону є ключовим елементом розвитку національної економіки України. Відмінності між державними і регіональними рівнями соціально-економічних систем повинні згладжуватися загальними галузевими, регіональними та державними інтересами, в яких має бути точка зіткнення на користь розвитку національної економіки країни.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Власюк, В.Є.* Значення адміністративної реформи в аспекті сталого розвитку національної економіки / В.Є. Власюк // Вісник ДДФА. Економічні науки. – 2011. – № 1 (25). – С. 5-12.
2. *Мазур, А.* Методологические аспекты становления и развития региональной экономики / А. Мазур // Економіка України. – 2000. – № 4. – С. 44–49.
3. *Михайличенко, А.О.* Перспективи розвитку регіону на основі вдосконалення соціально-економічних процесів / А.О. Михайличенко // 36. наук. пр. Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – Вип. 9. – С. 304 – 305.
4. *Уманець, Т.В.* Методологічні аспекти управління економічним розвитком регіону / Т.В. Уманець // Регіональна економіка : наук.-практ. журн. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2006. – № 1 (39). – С. 22–35.
5. *Фицик, Л.А.* Регіональні аспекти соціально-економічного розвитку України / Л.А. Фицик // Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 272–274.
6. *Щепак, В.В.* Особливості соціально-економічної системи регіону / В.В. Щепак // Економіка Криму. – 2010. – № 2 (31). – С. 36–41.

The article discusses approaches as to development of social and economic interests of the region, the essence is defined.

It is determined that social and economic interests of the region reflect its needs. It is an effective stimulant for regional reconstruction that is connected with the process of regional development. In other words, social and economic interests of the region act as diversified phenomenon. They are integral part to the market economy and aimed at meeting the needs of the region and the needs of the entire population of the country.

The essence of the regional interest in the light of the categories that characterize regional development is considered in the article. On the one hand (in terms of the state), regional development is the increase of quantity and quality of resources and consumer goods, that the region provides to the economy of the country. On the other hand (in terms of the region), it is the increase in volume of production and consumption of tangible and intangible benefits, increase in population and per capita income, improvement of social development and environmental conditions, the raise of the role of the regional economy in the national economy of Ukraine .

It was found that the priority task as to the social and economic interests of the region should be harmonized with the interests of the state and its regions. Regional socio-economic interests are the issue only when they are confronted with the diverse interests of businesses that operate at the -micro, -meso, -macro levels.

In the formation and implementation of regional policy, the objectives of regional development should meet the socio-economic interests. That is why the difference in objectives has been drawn. On the one hand, these objectives can be formalized by the national institutions to implement business entities and state funded organizations that operate in the region, on the other hand, these objectives should be the targets for the region itself.

Special attention is paid to the interaction of regional interest with the development of economy of Ukraine. In particular, it was clarified that the interests of the national economy, regions and state should be coordinated with each other for their effective development. The differences between the national and regional levels of socio-economic systems should be smoothed by mutual industrial, regional and national interests.

Key words: *social and economic interests in the region, area, regional development, national economy.*

REFERENCES

1. *Vlasyuk, V.E. Znachennya administratyvnoyi reformy v aspekti stalogo rozvytku natsionalnoyi ekonomiky / V.E. Vlasyuk // Visnyk DDFA : Ekonomichni nauky. – 2011. - # 1(25). – S. 5-12.*
2. *Mazur, A. Metodologicheskie aspekty stanovlennya i razvitiya regionalnoy ekonomiki / A. Mazur // Ekonomika Ukrayini. – 2000. – # 4. – S. 44–49.*
3. *Mihaylichenko, A.O. Perspektyvy rozvytku regionu na osnovi vdoskonalennya sotsialno-ekonomichnyh protsesiv / A.O. Mihaylichenko // 3b. nauk. pr. Ternopilskoyi akademiyi narodnogo gospodarstva. – Ternopil : Ekonomichna dumka, 2004. – Vyp. 9. – S. 304–305.*
4. *Umanets', T.V. Metodologichni aspekty upravlinnya ekonomichym rozvitkom regionu / T. V. Umanets' // Regionalna ekonomika : nauk.-prakt. zhurn. – L'viv: In-t regionalnih doslidzhen NAN Ukrainy, 2006. – # 1 (39). – S. 22–35.*
5. *Fytsyk, L.A. Regionalni aspekty sotsialno-ekonomichnogo rozvytku Ukrainy / L.A. Fytsyk // Materialy nauko-vo-praktichnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu. – Harkiv: HNU imeni V.N. Karazina, 2010. – S. 272–274.*
6. *Shchepak, V.V. Osoblyvosti sotsialno-ekonomichnoyi sistemy regionu / V.V. Shchepak // Ekonomika Krymu. – 2010. – # 2 (31). – S. 36–41.*

Стаття надійшла до редакції 41.10.2013